

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku Z.K.
przy uczestnictwie A.S.
o stwierdzenie nabycia spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 października 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 28 listopada 2018 r., sygn. akt XXVII Ca (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po A.K. nabyła na podstawie testamentu własnoręcznego zawartego w liście z dnia 12 września 2008 r. córka spadkodawcy A.S. w całości z dobrodziejstwem inwentarza. Wskutek apelacji wnioskodawczyni Z.K., Sąd Okręgowy zmienił w dniu 28 listopada 2018 r. zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził, iż spadek po A.K. nabyły na podstawie ustawy żona Z.K. i córka A.S. po 1/2 części każda z nich, z tym, że uczestniczka z dobrodziejstwem inwentarza. W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki A.S. od tego postanowienia należy podnieść, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolę „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca przytoczyła przyczyny kasacyjne wskazane w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Istotne zagadnienie prawne dotyczy tego, czy ogólne reguły interpretacyjne art. 65 § 1 k.c. znajdują wprost zastosowanie do badania, czy spadkodawca, który sporządził pismo formalnie odpowiadające wymaganiom testamentu holograficznego, działał z zamiarem testowania oraz czy uzasadniona jest taka wykładnia art. 65 § 1 w zw. z art. 941 k.c., że list napisany przez spadkodawcę stanowi testament własnoręczny nie tylko wówczas gdy z treści i okoliczności złożenia oświadczenia w sposób niewątpliwy wynika, że jego autor chciał dokonać rozrządzenia na wypadek śmierci, ale również wtedy, gdy działając w sposób rozsądny spadkodawca musiał się liczyć z tym, że ów list może zostać uznany za testament. Kolejne istotne zagadnienie prawne, które według skarżącej wymaga rozstrzygnięcia, zostało sformułowane jako pytanie: czy rozpoznając, na skutek wniesienia apelacji strony (uczestnika) postępowania reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika sprawę o stwierdzenie nabycia spadku, sąd drugiej instancji jest uprawniony do dokonania z urzędu wykładni zakresu zaskarżenia, który wyznacza granice apelacji (art. 378 § 1 w zw. 368 § 1 pkt 1 k.p.c.) z treści

zarzutów apelacyjnych (art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli z samego oświadczenia apelującego wynika wola objęcia zaskarżeniem tylko rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy; przedstawić pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność preferowanego sposobu jego rozstrzygnięcia, a także wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji postawionego problemu prawnego w sposób rzutuujący na wynik sprawy.

Zagadnienia przedstawione przez skarżącą na gruncie art. 65 § 1 k.c. i art. 65 § 1 w zw. z art. 941 k.c., dotyczące kwestii ustalenia woli testowania i oceny, czy spadkobierca złożył oświadczenie woli będące testamentem, nie spełniają przytoczonych wyżej wymagań. Skarżąca wprowadziła poparła je obszernym wywodem jurydycznym, w którym przywołała liczne stanowiska doktryny i judykatury, a zawarta we wniosku w tym zakresie argumentacja ma niewątpliwie walory teoretyczne, ale skonfrontowanie jej z motywami zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego nie pozwala na przyjęcie, że rozstrzygnięcie tego zagadnienia jest konieczne dla rozpoznania przedmiotowej sprawy. Jak trafnie wskazała skarżąca, problem oceny, czy dana osoba złożyła oświadczenie woli wyrażające rozrządzenie majątkiem na wypadek śmierci, był już przedmiotem orzecznictwa Sądu Najwyższego. Przyjęto w nim, że kwestia, czy testator rozrządził swoim majątkiem na wypadek śmierci, a więc czy złożył oświadczenie woli, będące testamentem, jest rozstrzygana przy zastosowaniu ogólnych reguł wykładni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2008 r., IV CSK 490/07, nie publ.). W orzecznictwie ugruntowany jest także pogląd, że przy ustalaniu woli testowania należy uwzględniać nie tylko treść oświadczenia i użyte sformułowania, ale także okoliczności złożenia oświadczenia (por. postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 542/97, OSNC 1998, nr 7-8, poz. 118 i z dnia 21 października 2016 r., IV CSK 837/15, nie publ.). Według skarżącej, istnieje potrzeba doprecyzowania przez Sąd Najwyższy sposobu, w jaki ogólne reguły interpretacyjne znajdują zastosowanie do ustalenia woli testowania, ze względu na możliwy na tym tle konflikt pomiędzy koncepcją wykładni opartą na teorii oświadczenia a koncepcją wykładni opartą na teorii woli (art. 948 k.c.). Wbrew twierdzeniom skarżącej, z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia nie wynika jednak jakoby Sąd Okręgowy, dokonując oceny spornego oświadczenia spadkodawcy zawartego w liście z 12 września 2008 r., nie zmierzał do ustalenia, jaką wolę miał spadkodawca, tylko do tego, jak to oświadczenie powinni byli odczytać inni. Nie świadczy o tym dokonanie oceny zawartych w liście spadkodawcy do uczestniczki sformułowań na tle kontekstu w postaci pozostałej treści tego listu oraz korespondencji go poprzedzającej, a także okoliczności dotyczących osoby spadkodawcy, jego stosunków osobistych z żoną i córką. Nie ma podstaw do przyjęcia, że na tym tle aktualizuje się sygnalizowana przez skarżącą potrzeba doprecyzowania stanowiska Sądu Najwyższego w odniesieniu do zastosowania reguł wykładni z art. 65 § 1 k.c. do oceny czy testator złożył oświadczenie woli będące testamentem.

Przedstawione przez skarżącą istotne zagadnienie prawne na gruncie przepisu art. 378 § 1 w zw. 368 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. także nie spełnia wyżej powołanych wymagań. Skarżąca przedstawiła w tym zakresie wywód prawny wskazujący na potrzebę zakreślenia granic kompetencji sądu drugiej instancji w sytuacji istniejących wątpliwości odnośnie granic zaskarżenia apelacyjnego i dotyczący możliwości dokonania z urzędu wykładni zakresu zaskarżenia, odniosła także powyższe rozważania do szczególnego charakteru postępowania nieprocesowego w sprawach z zakresu prawa spadkowego (art. 670 k.p.c.). Jednak i to zagadnienie zostało sformułowane przez skarżącą w oderwaniu od okoliczności niniejszej sprawy, w której - pomimo oczywiście niezamierzonej niedokładności profesjonalnego pełnomocnika reprezentującego wnioskodawczynię co do wskazania zakresu zaskarżenia apelacji (por. art. 130 § 1 k.p.c.) – z zamieszczonego w niej wniosku apelacyjnego, treści zawartych w apelacji zarzutów i ich uzasadnienia jasno wynikało, że postanowienie Sądu Rejonowego

zostało zaskarżone przez Z.K. w całości, co potwierdza treść uzasadnienia zaskarżonego postanowienia a także stanowiska uczestników w toku postępowania apelacyjnego. Biorąc pod uwagę, że chodzi tu o omyłkę widoczną *prima facie*, tj. od razu i bez wnikania w szczegóły sprawy (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 listopada 2006 r., II CZ 80/06, nie publ. oraz z dnia 20 listopada 2007 r., II PZ 57/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 46), nie ma podstaw do przyjęcia, że przedstawiony przez skarżącą problem dotyczący możliwości dokonania przez sąd odwoławczy z urzędu wykładni zakresu zaskarżenia w sytuacji zaistniałych wątpliwości co do tego zakresu, rzeczywiście powstał na gruncie niniejszej sprawy.

Skarżąca powołała się także na przesłankę, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., wskazując, że istnieje potrzeba wykładni przepisów art. 941 k.c. oraz 949 § 1 k.c. na tle listu spadkodawcy A.K. adresowanego do córki A.S.. Powołanie się na potrzebę wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne kontrowersje, nie doczekał się jeszcze wykładni lub jego niejednolita interpretacja prowadzi do wydawania przez sądy odmiennych rozstrzygnięć w sprawach o identycznym lub zbliżonym stanie faktycznym. Według skarżącej o rozbieżnościach w orzecznictwie na tle powołanych przepisów świadczyć ma treść uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, w którym Sąd Okręgowy miał zakwestionować pogląd o dopuszczalności testowania w liście sporządzonym przez spadkodawcę (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 1960 r. 3 CO 8/60 - OSN 1961, z. 1, poz. 27, i z dnia 28 kwietnia 1973 r. III CZP 78/72 - OSNCP 1973, z. 12, poz. 207). Jak już jednak wcześniej wskazano, w rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy dokonał oceny oświadczenia spadkodawcy zawartego w liście celem ustalenia, czy rozrządził on w nim swoim majątkiem na wypadek śmierci, a zatem – wbrew twierdzeniom skarżącej – dopuścił możliwość testowania w liście. Nie można zatem przyjąć na tej podstawie, że istnieje potrzeba wykładni przepisów art. 941 i 949 § 1 k.c. we wskazanym zakresie. Nie występują także poważne wątpliwości co do wykładni art. 670 k.p.c. w zw. art. 378 § 1 w zw. 368 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., które

skarżąca uzasadniła poprzez odwołanie do sformułowanego na tle tych przepisów zagadnienia prawnego.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca oparła się także na przesłance oczywistej zasadności skargi z uwagi na naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 365 § 1 w zw. art. 378 § 1 k.p.c. poprzez wykroczenie poza granice apelacji i w konsekwencji naruszenie prawomocności orzeczenia Sądu pierwszej instancji w części, w jakiej nie było ono objęte zakresem zaskarżenia. Oparcie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania na tej przyczynie kasacyjnej nakładało na skarżącą powinność wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia wskazanych przez nią przepisów prawa materialnego lub procesowego. Oczywistość tego naruszenia polega na tym, że jest ono widoczne *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby zagłębiania się w szczegóły sprawy lub dokonywania poszerzonej analizy istotnych dla wyniku sprawy przepisów. O przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje przy tym samo oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, lecz sytuacja, w której naruszenie to doprowadziło do wydania oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 r., Nr 13, poz. 230). Tak rozumianej oczywistej zasadności skargi skarżąca nie wykazała, tym bardziej, że zarzucane rażące naruszenie przepisów art. 365 § 1 w zw. art. 378 § 1 k.p.c. oparte jest na subiektywnej interpretacji skarżącej co do zakresu zaskarżenia apelacji wnioskodawczyni. Przepisów tych dotyczyły także wątpliwości interpretacyjne podniesione przez skarżącą na tle innych przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania. W tym kontekście podkreślić należy, że nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje zagadnienie prawne dotyczące wykładni określonych przepisów i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, nie publ. i z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, nie publ.).

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji.

as]
aj